

TEHNICA JURNALULUI ÎN ROMANELE LUI MIRCEA ELIADE

Victoria VOVCENCO

The diary or journal as a literary genre enjoys huge popularity in the publishing world. The diary is the place to vocalize spontaneous thoughts and where the writer slips out of the shoes of being the public person and puts his feet up. It satisfies the need for authenticity through its confesive character and the personalized narrative.

Jurnalul intim reprezintă o formă relativ nouă de literatură și marchează o nouă formulă de gândire. Structură deschisă, definită drept expresie a unui efort de reconstruire a identității, jurnalul continuă să suscite interesul criticilor și al istoricilor literari, generând diverse discuții în ceea ce privește ambiguitatea structurală, statutul literar și raportul dintre instanțele textului (autor/narator/personaj). Jurnalul literar este calificat drept forma de confesiune directă a scriitorului, modalitatea specifică de monologare într-o formă deosebită, de regăsire a sinelui într-un timp și o anumită împrejurare.

Imaginarul unui jurnal constituie o altă formă de exploatare a identității autoricești, devenind o temă dominantă a literaturii contemporane. Trăsătura esențială a prozei confesive este autenticitatea. Unul dintre exponenții de bază ai definirii autenticității este Mircea Eliade, care definește și caracterizează conceptul dat în două eseuri din *Fragmentarium* (1949) intitulate *Autenticitate*. Aici se regăsește o viziune modernă asupra poeziei românești și o definiție a autenticității: „Autenticitatea, fără de care nimic nu e valabil, îți cere să fii tu însuși – dar realizând-o, te recunoști dincolo de tine (dragostea, mistica, istoria). Caută-te pe tine însuși – cu sinceritate, cu îndrăzneală – și vei vedea că tu ești în altă parte decât tine; te vei găsi sub umbra lui Dumnezeu, sau adânc îngropat alături de morții tăi” [1, p. 115].

Conceptul de autenticitate se afirmă în epocă în strânsă legătură cu ideea de generație. La Mircea Eliade romanele generațiilor sunt reprezentate de *Întoarcerea din rai* (1934) și *Huliganii* (1935). O întregă literatură a fost consacrată tinerilor care tindeau spre o lume nouă, adesea dezorientați, dar convinși că au adus cu ei un suflu

înnoitor, condamnând sterilitatea și propovăduind trăirea și experiența. Astfel, publicistica literară instaurează noi concepte specifice scriiturii contemporane, precum: *trăire*, *experiențialism*, *valoare existențială*, *trăirism*, *asceză*, *autenticitate* etc.

Abordarea conceptului de autenticitate în corelație cu tehnica jurnalului este motivată de faptul că jurnalul intim presupune prezența caracterului de autentic în roman. Trăsătura esențială a genului *intimist* fiind autenticitatea, aceasta implicând ideea de confesiune neliteraturizată, urmărind redarea experienței ca act faptic.

Eugen Simion care a elucidat aspectele importante cu care se confruntă diariștii, a disociat câteva principii fundamentale ale jurnalului intim, subliniind caracterul fictiv al acestuia. Clauzele după care funcționează jurnalul intim sunt: fragmentarismul, calendaritatea, simultaneitatea, sinceritatea, autenticitatea și confidențialitatea [2, p.136]. Diaristul are libertatea de a-și alege reperele, precum și evenimentele prin care își va prezenta *structura de existență*. Aceste legi asigură totuși identitatea genului, în raport cu alte genuri, stând la baza poeziei jurnalului intim. În ceea ce privește valoarea sa literară, aceasta este asigurată tocmai de însușirile neliterare, de dimensiunea existențială care stă la baza textului confesiv. Concluzia pe care trebuie să o reținem este că actul lecturii poate începe oriunde, fără însă ca cititorul să piardă din sens. Actul este dublat de plăcerea comprimării, a redactării și ordonării fragmentelor, care înseamnă „treccrea unei probe de virtuozitate, de elasticitatea gândirii și a scrierii” [2, p.198].

Elucidarea teoretică a conceptelor de autenticitate și jurnal intim a permis ilustrarea autenticității prin prisma tehnicii jurnalului în două romane de referință ale lui Mircea Eliade: *Maitreyi* (1933) și *Șantier* (1935).

În romanul *Maitreyi* atestăm o dublă perspectivă, trebuie să luăm în considerare existența, în pielea personajului Allan, a doi povestitori distincți: unul aflat la nivelul imediat al evenimentelor (pe care le consemnează în jurnal) și altul situat la oarecare distanță de ele (și care le reordonează în roman). Folosirea fragmentelor din jurnal și a confesiunilor naratorului în timpul real denotă existența a două viziuni asupra aceleiași istorii. Fiecare fragment de jurnal este însoțit de o notă, în care naratorul infirmă sau minimalizează efectul celor scrise

în jurnal: „Maitreyi a râs astă-seară enorm, ascultând glumele lui Khokha. (Notă. Un tânăr, rudă săracă de-a inginerului, pripășit în Bhowanipore cu prilejul nunții lui Mantu și care dormea pe coridor). Eu scriam în odaia mea. Am avut o sufocare penibilă de gelozie, de care mi-e rușine. (Notă. De fapt, nu eram prea îndrăgostit atunci. Totuși, eram gelos pe oricine o făcea să râdă pe Maitreyi)” [3, p.90].

Astfel, nevoia de autenticitate motivează gestul autorului de a scrie noua sa opera folosind elemente de jurnal. Naratorul diminuează riscul ficțiunii și sporește iluzia realității, cititorul este inefabil prins în cursa existențială a iubirii veritabile. Mircea Eliade perfecționează în *Maitreyi* tehnica narativă, care ajunge să fie preferată de contemporani și postmoderniști – scrierea romanului unui roman.

Romanul *Șantier* (1935) reprezintă o parte a jurnalului intim al autorului din perioada indiană (1928-1931) cu unele paranteze și adnotări făcute în 1935, atunci când este publicat. *Șantier* se remarcă printr-o valoare documentară esențială pentru un istoric literar și nu numai, având o notă personală foarte pronunțată. Romanul comunică date exacte cu referire la alcătuirea mai multor opere artistice și eseuri: geneza primului său roman *Isabel și apele diavolului*, începutul redactării *Întoarcerii din rai*, numită originar *Victorii*, precum și definitivarea tratatului despre asceză, care va fi introdus, fără titlu, în prima sa carte *Solilocvii*. Nenumăratele reflecții din roman ne oferă posibilitatea să aflăm date din biografia spirituală a scriitorului, care se regăsesc nu doar în perioada indiană, dar pot fi avea un caracter generalizator: *În mine se zbat, de când mă știu două mari și seducătoare nostalgii: aș vrea să fiu în fiecare ceas altul, să mă scald în fiecare zi în alte ape, să nu repet niciodată nimic, să nu-mi amintesc nimic, să nu continui nimic* [4, p.110]. Fiind în esență jurnalul eseistului însuși, *Șantier* constituie cea mai autentică și cea mai substanțială existențială carte literară a lui, deși procesul transcrierii lui a fost făcut selectiv, suprimându-se acele fapte care fuseseră utilizate în alte volume eseistice sau narative.

Constatăm că romanele analizate în teza noastră reflectă dihotomia proprie oricărui jurnal intim: ficțiune vs realitate. Problematika derivă din identificarea celor trei instanțe narrative autor/narator/personaj, care, deși aparent aparțin aceleiași voci, reprezintă trei moduri diverse de a înțelege, de a analiza și de a reflecta trăirile interioare.

Referințe:

1. ELIADE, M. *Autenticitate*. În: *Fragmentarium*. București: Humanitas, 1994.
2. ELIADE, M. *Maitreyi*. București: Litera internațional, 2009.
3. ELIADE, M. *Șantier*. București: Cugetarea, 1935.
4. SIMION, E. *Ficțiunea jurnalului intim*. Vol. 1. *Există o poetică a jurnalului?* București: Univers Enciclopedic, 2007.